

GOSINZEANA

PROPRIETAR: Dr. SEBASTIAN BORNEMISA

REDACTOR: Dr. NICOLAE DAMIAN

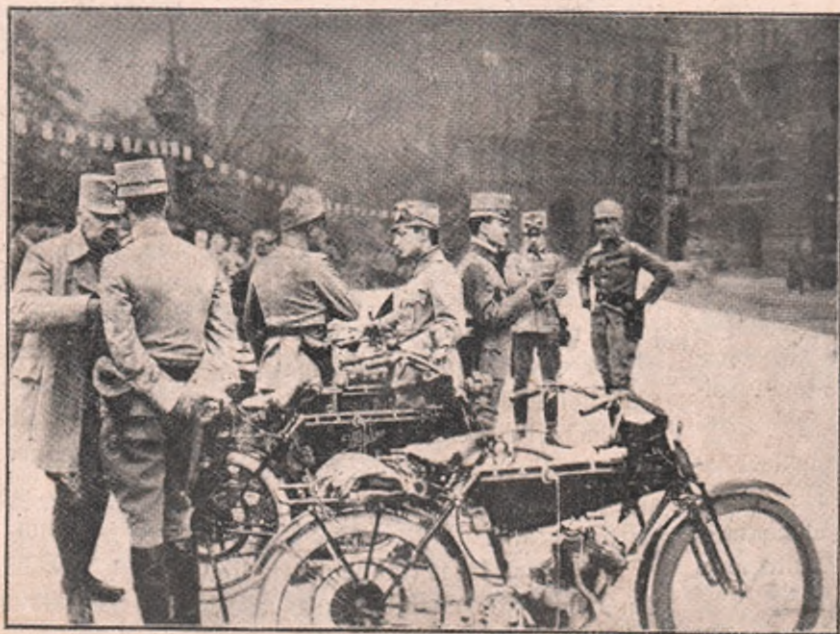
Anul IV. — Nr. 36.

Abonamentul: Pe an 12 cor. Pe $\frac{1}{2}$ an 6 cor.
România 30 lei. — America 3 dolari. — Germania 15 M.

Orăștie, 13 Septemv. n. 1914.

Vedere din *Rohatyn*, oraș în Găliția, din jos de Lemberg, — unde eră partea stângă a aripei noastre drepte. Chipul ni l'a trimis din Rohatyn profesorul școlii civile de fete din Sibiu, dl Sabin Oprean, mobilizat, dus acolo la războiu.

Motocicliști ai armatei, — fac serviciu bun și repede de stafeți de colo colo pe câmpul de luptă.

Lembergul.

Capitala Galiciiei. — Cât e de mare. — Ce instituții mai însemnate are în el; câtă armată? —

Astăzi lumea vorbește foarte mult despre orașul *Lemberg*, care e capitala provinciei austriace *Galiciia*, și care fusese punctul de razim al Centrului armatei noastre duse contra Rusiei în *Galiciia*.

Pentru ca cetitorii „*Cosinzenei*“ să aibă o idee cât mai clară despre acest oraș, aducem asupra lui următoarele date:

Capitala *Galiciiei*, situată pe malurile râului *Pelter*, într-o vale îngustă, e înconjurată de dealuri fortificate.

Locuitorii sunt în număr de 160 de mii, din cari cei mai mulți *Polonezi*. *Germani* sunt vreo 12.162, *ruteni* 9067, *evrei* 36.130.

Orașul are 4 suburbii. Orașele din jurul său sunt: *Haliș*, *Lyozov*, *Krakau* și *Zolhiew*.

Lembergul are numeroase clădiri monumentale: O catedrală în stil gotic, alta în stil bizantin, 14 biserici catolice, multe sinagoge și biserici greco-ort.

Palatul de justiție cu un turn de 80 m. Teatru. Palatul episcopului catolic. Casa invalizilor, palat frumos cu 4 turnuri. Palatul guvernatorului și instituțiile tuturor autorităților civile și militare.

Posedă o universitate înființată în 1784 și reorganizată în 1817. O facultate de medicină. Bibliotecă națională foarte bogată. Două muzee, de artă și științe. Grădină botanică. Seminar greco-catolic. Institut de geologie. Patru licee, un gimnaziu, școli normale, veterinare și comerciale. Institut pentru surdo-muți. Spital: numeroase.

Industria și comerțul au luat acolo o mare dezvoltare. Sunt multe fabrici, de mașini, parte alimentare, de chibrituri, etc. Foarte multe mori sistematice, turnătorii.

Institute de credit, societăți de asigurare. Cameră de comerț și numeroase bănci.

Lembergul a fost întemeiat în 1270 de prințul polon *Leo Danilovici*. Capitală a devenit abia în 1340, când orașul *Galicia* a fost nimicit de *Tătari*. În 1772 la împărțirea *Poloniei*, districtul și capitala *Lemberg* a trecut sub stăpânirea *Austriei*.

Lembergul nu e cetate întărită, dar avea și în timp de pace garnizoană militară puternică, anume: 14 batalioane de infanterie, 7 escadroane de cavalerie și 8 batalioane de artilerie.

Iar acum în timpul războiului, erau aci soldați cit frunză și iarbă.

*

Când conducerea armatelor noastre austrougare, a simțit că trebuie să se retragă din *Lemberg*, — a început de cu vreme pregătirile de retragere. Întâi au fost pregătite penasta toate deregătoriile. Ele încă de mai înainte căpătaseră ordin să stee gata de retras.

Nainte de a-și părăsi cancelariile, deregătoriile înalte austriace au luat jos de pe palatul administrativ pajura austriacă; și tot așa au făcut și celelalte deregătorii.

Înainte de deșertare, poșta austriacă și-a încetat lucrarea sa aci și numai postele de tabără, duse cu automobilele, mai lucrau.

Oamenii mai avuți au început a se muta din oraș cu zile înainte. Iar pentru oamenii mai săraci, cari voiau și ei să plece din oraș, în cele din urmă zile în tot jumătate de cias plecă un tren care-i ducea. Cei ce au avut ceva rudenii prin alte părți a *Galiciiei*, s'au retras la acelea, — pe ceilalți i-au împărțit prin comunele *Austriei-de-jos* și a *Ungariei*. Pe aceștia îi va hrăni peste tot locul primăria comunală, căreia statul îi va întoarce mai târziu cheltuelile.

Lucrurile cele mai prețioase și mai de lipsă le-a dus fiecare cu sine; trenurile i-a dus pe refugiați pe toți gratis.

Toți și-au lăsat (la locuințele lor din *Lemberg*), cheia în ușa casei, ca întrînd inimicul, să nu-i dea cuvânt de a sparge ușile și de a jefui casele.

Orașul nu a rămas chiar de tot părăsit. Mulți au rămas încă în el, deși puteau pleca.

□ □ □

Chartele

câmpurilor de războiu.

Fiindcă azi toată lumea celește foi și în foi numai despre mersul războiului mare ce a încins aproape toate statele *Europiei*, — „*Cosinzeana*“ vine în ajutor cetitorilor, întru a înțelege cât mai bine mersul acestui războiu, aducând în numărul de față trei charte.

Una, dată pe cele 2 pagini dela mijloc a numărului de față, e *charta Europei*, care ne face cu puțință să vedem țările încăerate între ele. Începem dela colțul de jos din stânga, cu *Portugalia*, care, în puterea unui contract ce are cu *Anglia*, a trebuit să-i pună acesteia la dispoziție puterea sa armată. Flota i-a predat-o înțreagă, sub cuvânt că i-a vândut-o. Trecem apoi peste *Spania* pacinică și ajungem la *Franța*, care e în plin războiu, ca și vecina sa și soața de soarte *Belgia*, cu micul *Luxemburg*, de care lumea a și uitat; ajungem la puternica *Germanie* și la aliata sa de arme *Austria* și *Ungaria*, din jos de care stă atârnată ca un sac lungărej *Sârbia*, de a cărei poală se prinde *Muntenegro*; iar în sus spre Nord stă înfricoșată nestârșita *Rusie*, în vreme ce de peste ape, sus la stânga, privește încrunțată asupra continentului aprins, *Anglia*... Netrase în frumoasa horă a acestor uriași, de mai stau azi: *Spania*, *Italia*, *Elveția*, *Hollanda*, *Danemarca*, *Șvedia-Norvegia*, *România*, *Bulgaria*, *Grecia*.

Adecă zece din statele *Europiei*, cele mai mari, sunt în foc, și abia nouă, mai ales cele mai mici, mai stau pe pace, — până într-o zi!..

Arătăm apoi alte două charte speciale, una a teatrului războiului dela hotarele franceze și alta a celui dela hotarele rusești.

a) Mapa de alături ne arată hotarul francez și punctele în jurul cărora se dau aci uriașele lupte ale *Ger-*

Teatrul câmpului de războiu cu Franția.

manilor, asupra Francezilor și Belgienilor, ajutați și de armatele engleze câte au putut fi aduse aci (vre-o 160.000). Mapa ne arată ce de cetăți au Francezii zidite aci spre hotar. Sunt foarte dese.

La început Francezii trecuseră granița, intrând în *Alsația-Lorena*, capul de țară rupt din trupul lor la 1871. Dar îndată ce trupele mult mai numeroase și puternice germane, au ajuns aci și au început a se izbi de trupele franceze, le-au învins și le-au respins din *Alsația* afară, spre cetățile lor de apărare. Aceste cetăți apoi au căzut și cad după 2—3 săptămâni de împotrivire, cum a căzut acum și *Maubeuge*.

Acum sunt sub grea impresu-

rare *Nancy* și *Belfort*. Căzând și acestea, poate că Francezii nici n'au să mai facă împotrivire serioasă până la *Paris* — care va fi nuca cea tare, pe care s'o spargă biruitoarele armate germane.

Tot această mapă ne arată *Belgia*, cu cetățile ei căzute *Lüttich*, *Namur* și *Bruxela*, — apoi cu *Anversul*, care acum vine sub impresurare.

b) Mapa de pe pag. 513 ne arată hotarele pe coprinsul cărora și punctele în jurul cărora s'au dat și se dau luptele cu *Rușii*. Aci norocul războiului s'a împărțit între luptaci:

Armata austro-ungară s'a așezat așa: La *Lemberg* a fost pus centrul întregei armate luptătoare contra

Rușii. Acest centru răzîmă pe orașul *Lemberg*, cu frontul cam plecat spre Răsărit.

În fața sa avea Centrul armatei rusești, care răzîmă pe orașul *Sokal* și *Brody*, (*Brody* se vede pe mapă în fața cu *Lembergul*).

Orice armată are în războiu câte două „aripi“, părți de oști dislocate în laturi, cari să o scutească, să nu capete o lovitură neașteptată în coaste. Așa are și armata noastră două aripi, așa și cea rusească.

Aripa dreaptă a armatei austro-ungare, eră mai în jos și spre Răsărit dela *Lemberg*, răzîmând pe orașele *Rohatyn*, *Nizniiov* și spre *Bucovina* (în spre *Cernăuți*). — În fața sa, această aripă dreaptă a noastră,

avea aripa stângă rusească, venind despre Tarnopol, Satanow, și din jos din Basarabia.

Aripa stângă a armatei noastre eră dela Lemberg la stânga, răzîmând pe orașele Tarnow, Iaroslav, cu fața în sus, spre colțul acela al Galiției ce se vără în trupul Rusiei. — În față avea aripa dreaptă a armatei rusești, pogorând despre Lublin spre Krasnik.

Intrând în foc aripa noastră stângă, cu aripa rusească dreaptă, armata noastră din această aripă a fost umbră de norocul războiului și a secerat la Krasnik o mare biruință asupra aripei drepte rusești ce-i venea în față. După Krasnik a mers înainte și a respins pe Ruși și la Duza, sub Lublin. Aci apoi s'a oprit, căci așteptă, ca alături cu ea, să înainteze și Centrul și aripa dreaptă, — ca să meargă trupul întreg al armatei, așa cum se cere, tot, împreună, înainte.

Asupra Centrului însă s'au coborât așa puteri grele rusești, că șapte zile a tot bătut în acel centru și nu l'a putut împinge în sus, — și atunci conducerea armatei a aflat de bine a hotărî, ca Centrul să se retragă dela Lemberg mai în jos, în așezări nouă, mai tari, și din cari

să poată da noua luptă mai cu izbânde asupra centrului dușman.

Unde sunt acum armatele noastre retrase sub Lemberg, nu se spune încă, dar vor fi cam pe râul Dnistru, raliindu-se aci de nou, cu aripa dreaptă cu tot, și de aci având a da un nou atac asupra Rușilor. Dincoace de Dnistru sunt munții Carpați, cu puternicul lor sprigin.

Având aceste mape, cetitorii nostri pot urmări mai bine cele ce cetelesc prin foile de zi despre cursul războiului.

Hotarul între țări, e pe unde merge o linie așa din bucățele - - - - - cu încă una ușoară pe lângă ea.

— În numărul viitor al „Cosinzei” vom aduce mapa *Sârbiei*, și a hotarelor vecine, pe cari s'au dat și se mai dau, și se vor mai da, luptele în această parte.

□ □ □

Tunurile noi germane cu glonțul de 42 de centi,

au surprins întreagă lumea. Nimenia n'a știut de această armă puternică a Germaniei, căci Nemții nu le-au arătat nimănui, nici macar în manevre nu le-au folosit și întâia încercare s'a făcut cu ele abia la Lüttich și Namur...

Sunt groaznice aceste tunuri și

se povestesc adevărate minuni despre ele, în legătură cu feroasele întâmplări de pe câmpul de bătăe.

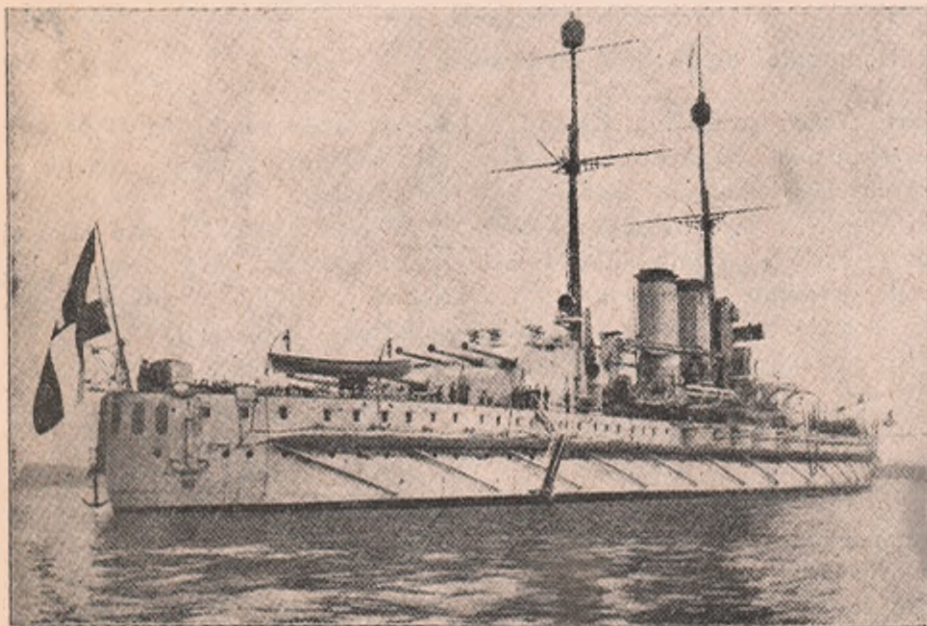
Mărimea unui glonț de tun nou german e: 42 de centi, va să zică aproape o jumătate de metru. Un zid de beton, gros de 4 metri, e spart cu ușurință de glonțul uriaș, care e rotund, în forma globului. Nu pușcă cu aceste tunuri artileria, ci *inginerii* fabricii de tunuri Krupp, și o pușcătură de tun costă 38.000 mărci. Aceste știri le primiserăm mai întâi despre tunurile ce-au zdrobit cu atâta putere zidurile cetățuilor belgiene, și la început nu ne venea să credem că într'adevăr există astfel de tunuri.

Dar martori oculari, soldați germani răniți, cari au fost de față la bombardarea întăriturilor belgiene, confirmă prin spusele lor teribilitatea tunurilor noi.

Un tunar german rănit la asaltul Lüttichului, a spus unui redactor dela o foaie berlineză: Am fost împărțit și eu la tunurile cele mari. Sunt teribile. Când pușcă cu așa un tun, om să fi, să poți stă în apropiere, căci presiunea aerului atât e de mare, încât pe toți din jurul lui îi izbește la pământ și aproape pe toți îi pornește sângele pe nas, pe gură, pe urechi. Totdeauna stau la dispoziție automobile și medici, ca după câte-o pușcătură să deie imediat ajutor celor răniți de presiunea aerului. Când glonțul de tun, pușcat, nu nimereste, ci cade pe pământ, prin greutatea lui se cufundă întâi în pământ, apoi explodează cu o bubuitură puternică și explozia aceasta așa scutură pământul, de crezi că-i cutremur.

Nainte de a-l descărca, tunul e zidit în pământ, cam la depărtare de două mille de țintă. Unii îl pun la țintă și alții îl descarcă. Nu e greu să nimeresti cu el. De pildă, la Lüttich s'au dat *cinci* pușcături din cari trei n'au nimerit tocmai bine, dar cele din urmă două, ca pe și-nor au zvârlit în aer cele două întărituri principale ale cetății Lüttich și după asta a și urmat îndată punerea steagului alb pe cetate.

Că cetățile belgiene și franceze așa de repede cad, una după alta, în mâna armatei germane, e a se mulțumi în mare parte noii invenții, pe care Germania a știut s'o țină în secret.

Corabia de războiu „Tegethoff”, una din cele mai mari corăbii de războiu ale monarhiei austro-ungare. Are pe ea 12 tunuri ce duc pe depărtare de 15 kilometri! Cercul de luptă, pe care îl stăpânește în jur de sine, e de 9 kilometri în laturi.

Răspândiți revista „Cosinzeana”
între cunoscuții dumneavoastră!

Teatrul câmpului de războiu cu Rusia:

Hotarele Rusiei unde se ating de cele ale Germaniei și de cele ale Austriei (Galitja), în jurul cărora se dau înfricoșatele lupte.

Cântece.

I.

*Și m-am oprit la colț de cale...
Cu puf de mușmur sângerat
Mireazma nopților de vară
În jurul meu s'a revărsat.*

*S'alintă teii lin — și dulce
Ca 'n arcu scump al unui vis
Plutește 'n aer lună nouă
Cu-atâta farmec nedescris,
Cam răzimat de-o piatră fruntea
Și-am suspinat... „Veniți, veniți
Voi toți câți sub azurul boltii
Aveți un suflet și simțiți...*

*Veniți — afară-i numai aur,
Miros de crângi și cântec sfânt —
...Căci cine ști de-o să mai fie
Așa o noapte pe pământ!*

II.

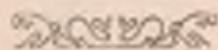
*Re ntors ca 'n jocul unui vis,
Pe locuri vechi și cunoscute
Rămân privirile-mi pierdute
De-atâta farmec nedescris.*

*Flăcăi purtând cămăși de in
Cu cari am fost copil de-odată
Pășesc pe lunca 'nbalzamată
Și fredonează-un cântec lin.*

*Stau lung sub plopul fulgerat
Cu sufletul pătruns de-o jale
Și cum se pierd doinind pe vale,
I-ascult, i-ascult cutremurat...*

*Așa cum stai și te gândești,
Când plânge 'n liniștea târzie
Vre-un cântec din copilărie
De care-abiă-ți mai amintești...*

T. MURĂȘANU

PE VALEA GEOAGIULUI

— LA BALȘA —

30 August, 1914.

Ne cuprinde iarăș dor de ducă. Dimineața de August e mândră, soarele lucește ispititor, și trăsura lui neica Andrei, cu călușei lui cumiți, așteaptă gata la poartă. Ne învălim în mantalele de praf ușoare și ne așternem la drum. Șoseaua se întinde șerpuitoare înainte, printre casele Geoagiului prelungit. La biserica din Joseni toacă de liturghie, iar plopii din marginea drumului își freamătă și ei ruga de dimineața.

Calea spre Feredeșu e pustie; deodată cu mobilizarea s'a terminat și vieța senină din zăvoiu umbros

al băilor dela Geoagiu. Apa caldută nu mai are putere de ispită. Reumatismele și alte dureri mărunte, s'au pitulat parcă în fața altor nevoi mai apăsătoare. În dumineci și sărbători nu se mai încheagă șirag de trăsuri spre scâlzile, unde să tămăduia cândva, pe vremuri, însuș stăpânul Ardealului, Mihail Apafi, și se abătea destul de des, în sunetul clopotelor poștalionului, chiar episcopul Grigorie Maior dela Blaj. Pădurea din jurul izvoarelor de acid carbonic e potolită acum, a rămas doar în seama băștinașilor codrului, a paserilor și a gândacilor, întristați și dâșii de presemnele toamnei, care nu-i departe. Murmurul păriașelor poate răsună în voie, în tovărășia blândului zefir de sara. Pace duioasă, cum rar putea să arate alte veri.

O lină duioșie ne stăpânește și pe noi, cu tot aurul din înălțimi. Pe drumul însemnat, care leagă „țara“ cu văile munților până spre Zlagna, nu mai coboară acum carăle cu coviltir ale moșilor; toți bărbații vrednici de arme au plecat să-și facă datoria către „împăratul“. Și cu vechea credință tradițională, poate luptă acum undeva, spre granițele Muscanului. Întâlnim femei cu oprege roșii, cu grele desăgi în spate; merg la „oraș“, la Orăștie, ori la Deva mai depărtată, să-și mai vadă „odată“ soții ori feciorii chemați la arme, le duc merinde de acasă și vreo haină de trebuială... Drag popor bun, cât de sfântă-i conștiința lui de datorie!

Dela Geoagiu în sus, șoseaua porcede tot alături de valea neodihnită, care-și respiră argintul peste pietriș mărunț. Incurând o creangă de drum apucă spre Madaș, sat pitit undeva peste culmi, departe, iar noi intrăm în Bozeș, alt sat, respirat prin grădini de pruni și pe coaste galbene. Câțiva copilandri scot la pășune un ciopor de vaci și de viței, vite mărunte, roșii. Rari femei și moșnegi în haine de sărbătoare se îndreaptă spre biserica de peste vale, încunjurată de coroane bogate de nuci bătrâni.

În deal la Bozeș se deschid zările spre munte: culmi împădurite, uriașe mușuroaie, în haină verde, întunecată, peste cari razele soarelui pun diademe de lumină. Mai departe, în adâncul vederii, vărfuri pleșuve, pe cari se sprijinesc țăriile albastre.

Urmează o vale strâmtă, răcoroasă, peste care pădurile se pot încinge la sfat. Jos, deasupra undelor sclipitoare ale pârăului, se prăjesc în soare măcinături de râpi, cu interesante formațiuni geologice, brâne de pietrii văroase, capete de bolovani, așezate în linie orizontală, ca o oaste împietrită.

Pădurea ne umbrește plăcut, pe sub roțile trăsuri trec uneori unde limpezi, al căror clipocit ne înviorează.

Coastele își desvălesc ici-colo stâncile văroase, lăsând să întrezărim guri întunecoase de peșteri, vechi adăposturi în vremuri tulburi. Într'un loc, la stânga, de-asupra pădurilor, se înalță greoi, două mari frunți de deal, cari par două mălaie uriașe, uitate acolo de-un călător gigant.

În alt deal, la Ardeș, ni se deschide priveliștea

unei mari căldări de dealuri și de culmi, a unei *doline*, care nu are altă scurgere, decât tăietura adâncă a unui părau, strămtă însă și aproape neobservată. Pe fundul căldării e așezat *Ardeul*, care ar fi granița între „țară” și între munte. Aici avem un harnic negustor român, dl Glodeanu, care face negoțuri cumiți cu produse de ale muntenilor, pe cari le desface în mare. Peste sat, spre miazănoapte, se înalță zid puternic de stânci prăpăstioase, peste cari plutesc șoimii în zbor rotat.

Spre *Balșa* iarăș se deschid zările; satul se prelungeste pe un părau până departe sub munți înalți. În jur se întind fânațe cosite și porumbiști. Prin văi se înșirue căpițe de fân și de otavă; bogăția de pruni e mare. La dreapta se înalță o mare biserică, cu exterior foarte îngrijit. Slujbă nu e astăzi întrânsa, căci preotul locului e dus la *Galbina*, o filie mai la munte, să liturghisească în biserica de acolo.

Doi copilași curăței și o cruce de coperiș, între pruni, ne aduc aminte că am sosit. Soarele dogorește, și umbra grădinei părintelui ne pare o scumpă oază în năduful de vară. Părintele *Todea*, om deschis la grai și la inimă, ne primește cu drag și ne invită în răcoarea bună a lăcașului său.

Părintele *Todea*, elev al maestrului *Dima*, în anii săi de dascălie la *Sebeș*, eră foarte iubit pentru corurile pe cari le conducea, cum și pentru firea sa veselă. De atunci a umblat lume, a văzut orașe de ale apusului și, la urmă, atras de dorul glicii strămoșești, s'a preoțit în satul său natal, pe care-l păstorește acum, cu seninătate și cu inimă largă.

Masa se incarcă pe dată de note vechi și nouă; apare și vioara bătrână din un colț și ochii părintelui se aprind de-un foc viu: se pornește val de cântece în odaia răcoroasă, concert în lege. Ascultăm „Călugărul dela *Piza*” cu acordurile lui adânci și duioase. Strunele celea groase talmăcesc durerea bătrânului sihastru, apăsător de-un înfricoșat păcat al tinereții. Apoi, în urmă, sunete potolite exprimă ușurarea: șopotul vântului de sara învăluie un mormânt sărac, uitat, glia proaspătă, care acopere oasele lui „*Ioannes Patricida*...”

După acest cântec de tânguire, din vrafal de note îngălbenite, ies la suprafață doine de ale noastre, bucăți prinse din sat sau din jur, de însuș părintele, perle ale cântecului românesc, neauzite de noi până acuma. Câte comori ascunse avem încă, Doamne! Și noi nu ne urnim să ni le adunăm, încât trebuie să vină dl *Béla Bartok*, un străin, să colinde văile *Ardealului* și să dea material „*Academiei Române*”. Păcat că părintele *Todea*, ține incuiate în sertarele sale, doinele colectate de domnia-sa!

După masă ne ducem să vedem cătunul *Galbina*, sus la munte. Părintele, cu dl *Todica*, harnicul publicist dela *Geoagiu*, pleacă călări, pe doi cai mărunți. Iar noi, câțiva, mai ușurei, pe jos.

Trecem peste o vale limpede, respirată, care, ca

un hătru, pândește papucii cucoanelor. Și zglobiul părau, când poate cuprinde vre-un picioruș lunecat de pe bolovani, hohotește și o ia la vale mai înseninat. Râsul argințiu îl însoțește până departe.

Admirabile lunci cu pruni și cu otavă mărunță, deasă. Ici colo, la umbră, case mărunte, în jurul cărora săgeată rândunele. Pe coaste se văd cărduri de oi, ale căror tălângi răsună dulce, prelung. Câte-o capră zvânturată se cațără pe stânci mari, alintându-și barba în vântul potolit. O fetiță albă s'a oprit pe-o muche și privește visătoare în zări.

Sus la biserică e răcoare și priveliște largă. Stâncile galbine, dela cari și-a primit așezarea numele, se prăjesc în soare.

Ținta noastră e țancul uriaș, colnicul săltat dela dreapta, spre al cărui pisc nizuim din greu. În vârf osteneala ne e răsplătită peste așteptare. Se desface vederea până foarte departe. Vedem holdele dela *Zlagna* și, afund de tot, la marginea orizontului, spinarea albastră a muntelui *Găina*. *Balșa* de jos e ca o așezare de furnici, care pirotește în căldura soarelui. Ne scaldăm sufletele în limpezimea văzduhului și ne credem pe câteva clipe una cu șoimii, cari plutesc aproape, peste abizuri, cu aripile întinse, drepte. Ca oricare iubitor pasionat al naturei, *Todica*, își montează aparatul fotografic, voind să-i zmulgă naturei un colț fermecat, înveșnicindu-l. Iar noi, firi mai visătoare, ne lăsăm închipuirea să prindă aripi și încălecăm pe dânsa, ca un aviator pe aripile aeroplanului său. Și ne rotim prin zări, ca într'un vis mareț. Soarele, oprit pe-o muche la apus, învăluie totul într'o ușoară pulbere de aur. Ferie, ca 'n povești.

La vale suntem mai sprinteni. Printre căpițele de otavă mirositoare, prin umbrele cari coboară, ne descoperim capetele și fredonăm adieri de doine line. Șerpuirea cărărilor ne îndeamnă tot la vale și cu sufletele cuprinse de poezie și de visare, ne apropiem de *Balșa* iarăș. Când ajungem, la apus clipește *Luceafărul* și apare luna, visătoare ca o fată mare...

Sandu.

POVESTE...

CORNELIU MUGUR

Sandu se apropie încet, în vârful picioarelor, și puse mâinile pe ochii bunicului.

Bătrânul pipăi mâinile, cari îi astăpase vederea, și încercă să ghicească cine e.

— Bunicule, te joci de-a soldații?

— Sunt bătrân, dragul moșului, și bătrânilor nu mai li e dat să se joace.

— Dar de ce ești bătrân, bunicule?

— Fiindcă așa o să fie toți oamenii.

— Și eu?

— Și tu.

Sandu rămase gânditor, privind în ochii sticloși ai bătrânului.

— Și ce-a făcut împăratul, bunicule?

— Care împărat?

— Nu mi-ai spus asară, că eră odată un împărat, că aveă o fată, că o iubiă mult, că nici un om nu eră așa de bun ca împăratul? Ai rămas acolo, unde clopotele bisericilor sunau de războiu. Spune, bunicule, ce a făcut împăratul?

— Împăratul!?... Împăratul s'a dus și el la luptă.

— Și pe urmă?

— Pe urmă s'a întors împăratul biruitor și plin de fală, dar cu inima întristată, că-i periseră feciorii în luptă.

— De ce face războiu, bunicule?

— Fiindcă oamenii se înrăesc și Dumnezeu îi pedepsește.

— Și se duc și copiii la războiu?

— Copiii nu. Și nici femeile, nici bătrânii nu se duc. La luptă merg numai flăcăii.

— Nici tu n'ai fost la luptă, bunicule?

— Nu, eu n'am fost, că pe vremea mea nu se făcea războiu.

— Și e rău în războiu, bunicule?

— Firește că e rău. Războiul este vrajba între oameni, e peirea lucrurilor frumoase, războiul e un blestem, și ferice de țara, ce va scăpa de el.

— Și ce a făcut împăratul, bunicule?

— Dragul bunicului, de-atunci împăratul a rămas cu inima îndurerată. Lumea îl amără și coroana ce-o purta pe cap îi părea mai grea ca niciodată. De aceea, ca să-și ascundă durerea, a pus de s'a zidit un castel departe-departe, și acolo s'a dus cu fiica lui, să se gândească în liniște la cei pe cari îi perduse. Dar, dragul moșului, când un om e sortit să aibă parte numai de rele, nu scapă, chiar dac'ar fi el împărat. Și iată, că într'o dimineață odaia domniței a fost găsită goală. Împăratul s'a cutremurat de frică și nu-i veniă să creadă ochilor. A poruncit apoi să se cerceteze castelul și împrejurimile și chiar mai departe.

— Și cine furase pe domniță, bunicule?

— Taci din gură, că o să-ți spun. Pe când împăratul ședeă trist, i-a fost înfățișat un ostaș, ce abia mergea și care i-a spus, că înzadar își mai caută fiica, fiindcă ea se află în țara împăratului Negru. În noaptea aceea, iscoditori de-ai Negrului împărat se furișaseră în castel și luaseră cu ei pe domniță. Ostașii, ce se împotriviseră, fuseseră omorâți. Acesta, care venise să povestească împăratului, fusese numai rănit.

„Ei, dragul meu, oamenii drepti și cu frică de Cel sfânt, sunt mai ades năpăstuiți. Împăratul Negru eră piază-rea și negru la suflet, ca și numele ce-l purta.

— Și de ce furase pe domniță, bunicule?

— Ca să se răzbune, fiindcă împăratul Negru fu-

sese bătut în războiu de tatăl domniței. Când a auzit lucrurile acestea împăratul, a chemat pe dată în jurul lui pe sfetnicii scaunului domnesc și le-a povestit fapta împăratului Negru. Sfetnicii au cerut războiu și împăratul a pus să sune trimbițe de alarmă în toată împărăția, să se adune oaste multă-multă și să plece ca o urgie cerească în țara împăratului necinstit.

„De rușine și de supărare, mintea împăratului s'a turburat și împăratul n'a mai știut de sine. În miez de noapte, s'a sculat, s'a îmbrăcat în strae sărăcicioase și sprijinit într'un toiag, s'a furișat din castel, ca un cerșetor. Și a mers, până ce s'a ivit soarele la răsărit. Atunci s'a oprit, s'a așezat pe o buturugă, și și-a șters cu marginea hainei, fața plină de sudoare. Apoi iar a pornit. Pe unde trecea se jeluia codrilor tainici și pasărilor din văzduh și tuturor li se făcea milă de sârmanul împărat.

„A mers așa, zile și nopți întregi. Îmbrăcămintea abia se mai ținea de trup; iar picioarele îi sângeraseră din pricina ierburilor țepoase și pietrilor.

„Și, dragul moșului, într'un timp, puterile l-au părăsit și a trebuit să se oprească locului. Eră așa de prăpădit bietul împărat și așa de slab, ca cel mai de pe urmă cerșetor. Și pe când stă el așa, s'a auzit într'un desiş de pădure un glas de cucuac. În mintea lui, împăratul a asemuit glasul cucuacului cu cel al domniței și lacrimi fierbinți se prelinseseră pe obrajii lui slăbiți.

„Ai văzut, Săndel, când ești bolnav, cum stă mama la capătul patului, veghind neobosită? Tu nu poți înțelege, însă, de ce Dumnezeu dă puteri noi și mari părinților năcăjiți. Și iată, că împăratului i-au fost date puteri noi și a tot mers fără zăbavă spre locul unde credea că-l chiamă domnița. Eră o noapte fără lună. Spune povestea, că eră într'acel loc o prăpastie înfricoșată, pe de-asupra căreia nici pasările ceriului nu îndrăzneau să se avânte. Împăratul a mers însă fără frică, neștiind ce-l poate aștepta, dornic să-și vadă fata. Dar împăratul nu mai eră stăpân pe mintea lui, prăpastia s'a deschis mai largă și mai adâncă și împăratul s'a prăvălit fără să se poată opri, iar prăpastia a hotit prelung și vânturi năprasnice au doborât copacii, ce creșteau de veacuri pe marginea ei...”

Sandu se făcu ghem la pieptul bunicului.

— Și împăratul a murit?

— Da.

— Da pe domniță a găsit-o?

— Nu.

— Și de ce n'a mai găsit-o, bunicule?

— Povestea nu spune mai departe.

— Da, nu spune! Tu ești un bunic rău și am să te spun mamiții!

NAMILA

V. DEMETRIUS

Tot muntele Pâcla eră îmbrăcat în pădure deasă, ca un cap cu păr, din frunte până 'n ceafă. Când veneai cătră el dinspre răsărit, adecă din cărca ușor povârnită a Văii, deal scund, stârpitură de munte trebuia să fii om în lege, ca să nu faci calea întoarsă.

Poteca tot prin pădure călcă. Te așteptai să vezi casa lui Tolea mai în bătaia zării și nici pomeneală de ea. Săngerii gemeau imprejuru-ți: stăpâniți, stânjeniți. Ca luminile făcliilor din noaptea Vinerii Paștilor cădeau razele soarelui și se mișcau în negurile umbrei. Câte un trup de ulm, alb ca varul, parcă acelaș, cuteză să-i pară drumețului, printre verzele și ruginiul frunzelor, însuș Domnul nostru Isus Christos, cum este zugrăvit pe sfântul fer. Și cătunul Vina tot nu se arătă cu casa lui Tolea din săgeata potecii. Hotărât lucru că se putea să piară odată tot satul răzuit sub Pâcla, ca un mușuroi de furnici. Dănuia de mult însă, nu-l măturase nici șuvoalele potoapelor venite zăpor de pe munte și-l îngăduiau duhurile rele.

Când îl întrebă cineva pe Tolea, de ce au făcut tocmai acolo cătun, el răspunde:

— Nu de frica Turcilor!, dar ca să nu avem de furcă cu ei. Ucizi azi, ucizi mâne, poate ține Dumnezeu socoteală și de sufletele lor! Nu știm noi la urmă, dacă e bine să omori, decât să te lași omorât.

Și mâna mare și păroasă a lui Tolea, se așeză în neștire pe pistoalele încărcate din șerparul lui lat, bătut în ținte cât floarea.

Rar eșea Tolea din vâgăuna lui. Avea în jurul casei tot ce-i trebuia vieții lui încercate, izbită în tinereță de multe ori în piept cu moartea și cu cele nepieritoare și dușmănoase: cu duhurile necurate.

Într'o sară de toamnă, cum stă în pridvor mângându-și cu ochii vitele rând pe rând întoarse dela pășune, Tolea văzu că Murga lui care întindea botul spre el și parcă-i dă binețe când trecea spre iesle, nu mai venia. Hotărât ca totdeauna, omul puternic, sănătos, strigă nevesti-si:

— Ano, mă duc să aduc Murga, i s'o fi încurcat coarnele prin tufani.

Ca în lumina unor candelă nevăzute își deschidea codrul bolțile scunde și întortochiate. Nimic nu se clinteă. Nici un zgomot, numai pașii lui, strivind frunzele uscate, stârniau foșnet. Tolea cunoștea locurile. După scurtă vreme își zări vaca stând țeapănă de grumaz, cu coarnele pironite, pe când dela mijloc în jos se zbuclimă să scape. Stăpânul nu avu însă vreme să se apropie, și Murga, ca lăsată din mâni, țâșni slobodă cătră casă.

„Nu văd ce-a ținut-o pironită“ își zise Tolea și voia să se apropie și mai mult de locul în care

văzuse pe Murga că stă prinsă. „E rariște e luminiș, ca nicăiri în codrul ăsta!“ Se miră el.

Dar când privi mai bine i se pără mai întâi ca un vârtej de întunec, ce se ridica până la cer. Apoi ochii lui scurmători, deslușiră limpede o namilă mai înaltă ca stejarii, căutând să-și ascundă brațele în negura straelor ei. Tolea nu stăru să și-o deslușească mai amănunțit. Turburat, dar fără șovăială, trase pistolul dela brău și-l slobozi în arătarea uriașe.

Praful de pușcă făcu o lumină de fulger; pocnetul bubul și răsbubui în poalele cu multe cute ale păclei. Năluca pieri.

Tolea suflă în țeava fumegândă, pipăi fierul încălzit o leacă și zâmbi a deșertăciune turbărării lui.

— Ce-a fost omule? De ce ai pușcat? îl întrebă Ana din poartă, când își văzu bărbatul apropiindu-se.

— Nimic, răspunse omul senin. De sufletul necuratului.

Dar chiar în noaptea aceea, omul culcat în patul lui, sub paza la creștet a icoanei Precistei, simte prin somn o mână că-l zgudue ușor.

Ar fi vrut să doarmă, dar mâna streină urmă să-l zgudue. Înțelegea, prin somn că nu-l deșteptă Ana, nevastă-sa. Îi eră silă și, jumătate adormit aștepta:

— Toleo!

Iată că-l și rugă acum. Auzise bine chemarea. Nu se mai gândi la mâna care-l zgâlțâise, ca și cum necuratul ar fi fost sub acoperământul lui, și se dădu jos din pat.

— Toleo! auzi iarăș săteanul.

Omul eși pe ușe în ogradă de-adreptul. Ana se deșteptase și ea, își simțise bărbatul plecând și auzise și ușorul scârțâit al ușii.

„Ce caut aci? se întrebă Tolea, ajuns în curte, Cerul eră năpădit de nori, numai câteva stele licăreau. Codrul, negru, părea alți nori, prăvăliți pe găvanul cătunului.

Tolea se șterse cu mâneca la ochi. În lungișul ogrăzii, aceiaș namilă, văzută în pădure, stă culcată la pământ. Omul își duse mâna la pistoale, dar nu le aveă la el. Eră numai în cămașe. Ca un junghiu îi trecu prin măruntaie, și chiar atunci, namila ridică o mână ca de umbră, îl apucă de mijloc, îl ridică dela pământ, cât? Tolea n'a știut niciodată, pentrucă închisese ochii, simțindu-se că se înalță în văzduh, — și-l trânti de pământ.

Ana, între somn și trezie, se dumeri dela o vreme că bărbatu-său lipsește de mult din odaie. Îngrijorată eși pe prispă. Cerul se limpezise. Luna, dintr'un creștet de munte, oglindea ograda lui Tolea și țesea borangic printre ramuri.

— Bărbate! pentru Dumnezeu, trezește-te! țipă femeia înspăimântată.

Tolea nu murise, eră leșinat. Ana simți pe grumaz apăsându-o singurătatea munților și-a codrului.

Marea frică a pustiițărilor o lipi alături, trează, de hărhatul care răsuflă, dar nu se putea deșteptă.

Abia în zori, cu ajutorul unor vecini, Tolea a fost purtat pe brațe și dus în patul lui, în care a zăcut patru săptămâni încheiate.

RĂSPLATĂ BUNĂ

Odaia de mâncare din casa Vrancu. Bogată, dar mobilată cu prost gust. Dna care așteaptă pe bărbatul ei cu masa, umblă enervată de colo până colo. În sfârșit sună.

Dna (aparte): E destul de târziu!.. Mișo, adu supa! (Domnul intră galben și turburat, și cade prăpădit pe un scaun).

(Dna îl privește îngrijorată).

Dnul (oftând): Ce nenorocire!.. Ce nenorocire!

Dna (lăsând supa): Ei ce s'a întâmplat?

Dnul: Portofelul meu!

Dna (repede): Ce s'a întâmplat cu portofelul tău?

Dnul: L-am pierdut!

Dna (scăpând lingura din mână): Portofelul tău! Ți-ai pierdut portofelul?

Dnul: Cu patruzeci de hârtii de câte o mie de lei, pe care le luasem dela bancă.

Dna: Patruzeci de mii!.. Săptămâna trecută ai pierdut o umbrelă nouă-nouă, azi pierzi portofelul cu patruzeci de mii!.. (Se înecă de mânie). Dar unde? Dar când? Dar cum?

Dnul: Dacă aș ști!

Dna: Nici aceasta nu știi?.. Poftim, tată de familie!

Dnul: D'apoi nici n'avem copii!

Dna: Norocul lor! Mi-ar fi milă de ei, bieții! Avea dreptate mama când zicea: Bărbatul tău e un tont!

Dnul (umilit): Nu mai este decât o posibilitate. În portofel am cărți de vizită... Poate că cel ce îl va găsi...

Dna (cu ironie mușcătoare): ...ți-l va aduce... Se înțelege... cu dobândă de șase la sută, nu-i așa?... (Strângând din umeri): Ce tot vorbești la prostii! Tu, dacă ai găsi patruzeci de mii de lei în stradă, le-ai da oare înapoi proprietarului?

Dnul (jignit în amorul său propriu): Se înțelege!

Dna: Eu nu crez!

Dnul (desperat): aș da bucuros jumătate aducătorului...

Servitoarea (intrând): A venit un om, care vrea să vorbească cu dnul... pentru bani.

Dna: A și brodit vremea. Domnul a ieșit!

Servitoarea: Pentru bani, pe cari vrea să-i predea dlui... un portofel...

Dna (sărind de pe scaun): Un portofel? Zi-i să intre!

(*Servitoarea* introduce pe un biet nevoiaș).

Nevoiașul: Poftim portofelul dv. l-am găsit jos, înaintea ușii.

Dnul (zmulgându-și portofelul din mâni): Acesta e... zău acesta e! (cu mare cordialitate): Ah, dragă prietino cât îți sunt de recunoscător! Să nu cumva să crezi că ai a face cu un nerecunoscător...

Dna (aspru): În loc să faci așa pe prostu, mai bine vezi dacă nu cumva lipsește ceva!

Dnul (mai potolit): Așa-i. (Deschide portofelul și numără unu, doi, trei... zece, douăzeci, treizeci și opt, treizeci și nouă, patruzeci).

Dna (bănuitoare): Dar știi oare bine că nu erau mai multe de patruzeci?

Dnul: La naiba! Că doar nu va fi greșit casierul!

Dna: Mare noroc ai avut, zău! Spaima, care ai tras-o ți-a fost drept pedeapsă!

Dnul: Ei, lasă acestea. (Adresându-se nevoiașului): Uite, prietino, aș vrea... (Se scotocește în buzunarul drept).

Dna: Dar ce cauți?

Dnul (scotocește în buzunarul stâng): Bani ca să răsplătesc pe omul acesta cinstit... (Scoate o bancnotă din portofel). Poți să-mi dai restul la o mie de lei?

Nevoiașul: Vai, nu!

Dnul (stăruind): Nu poți? N'ai bani la dta? Păcat zău! Dar eu vreau să capeți ceva! (strigă): Mișo!

Servitoarea: Conașule!

Dnul (cu tonul unui om, care nu se dă înapoi dela nici o cheltuială): Mișo, du pe omul acesta cinstit la bucătărie și dă-i un pahar de vin bun.

(Bietul nevoiaș se retrage sfios, fără să prea mulțumească).

Dna (luându-se după servitoare): Știi de care vin! E destul de bun pentru el. Că n'a avut doar decât să urce scara.

Dnul (bombănește, sucind și răsucind portofelul): Putea să-și spele puțin mâinile. Ce naiba!

Dna: De ce?

Dnul: A apucat portofelul meu cu mâinile acelea murdare, porcul... Un portofel de douăzeci și cinci de lei!

Dna (iritată): Ce îi pasă lui de portofelul tău, ba l-ai și cinstit cu vin.

Dnul: Ce om respingător!

Dna: Și ce față! Adevărată mutră de criminal!

Dnul: Br! N'aș vrea să dau de el noaptea singur!

